
MONITORING VAN DE HAZELWORM OP KAMPINA IN 2005

Frans van Erve & Sietske van Maren

Sinds 1999 zijn er vrijwel jaarlijks hazelwormen gezien op Kampina. In 2004 was reeds een klein aantal plaatjes in het gebied uitgelegd. Die werden niet systematisch onderzocht, maar wel werd tweemaal een hazelworm onder een van de plaatjes aangetroffen. Om meer te weten te komen over de aanwezigheid en de verspreiding van de hazelworm werd in 2005 een zogenaamde plaatjesroute uitgezet en aangemeld als traject in het kader van het 'Meetnet Reptielen'. Er werden in totaal 15 plaatjes uitgelegd in het zuidoostelijk deel van de Smalbroeken, in de zone tussen de blauwgraslanden en de Heiloo.

Plaatjes

De plaatjes werden eind maart 2005 uitgelegd. Zij werden neergelegd op naar verwachting zonbeschenen plaatsen in of aan de rand van de kleine heideveldjes op de overgang van het beekdal van de Beerze naar het Banisveld. Achteraf beziën bleken enkele plaatjes toch al te zeer beschaduwd en/of in hoge vegetatie te liggen. Deze plaatjes zullen verplaatst worden naar een gunstiger gelegen locatie in de onmiddellijke nabijheid.

De meeste uitgelegde plaatjes zijn zinken golfplaatjes. Bij wijze van proef werden ook enkele plankjes (5 stuks) gebruikt. Hoewel nog weinig proefondervindelijk onderbouwd, kregen wij de indruk dat deze houten plankjes niet erg geschikt zijn. Zij warmen niet snel op en onder de plankjes bleek het vrijwel steeds erg vochtig te zijn. De golfplaatjes daarentegen zamelen aanzienlijk sneller warmte op en bieden de dieren ruimere mogelijkheden om een ligplaats te kiezen. Door het golfpatroon wordt bovendien de ventilatie bevorderd, waardoor er onder de plaatjes geen vochtig klimaat heerst. Op één locatie zijn een golfplaatje en een plankje naast elkaar gelegd. Uitgerekend op die plek werd tweemaal een hazelworm aangetroffen onder een van de zinken golfplaatjes.

Waarnemingen

De route werd in totaal 6 x gelopen: op 24 april, 1 mei, 17 juni, 15 juli, 27 juli en 12 september. Daarbij werden telkens alle plaatjes geïnspecteerd.

Op slechts twee van de genoemde dagen werden hazelwormen aangetroffen: op 17 juni twee exemplaren onder twee verschillende plaatjes, op 27 juli één exemplaar onder één van deze plaatjes. De waargenomen hazelwormen waren naar schatting ongeveer 15 cm lang en dus

waarschijnlijk nog subadulte dieren.

Voorafgaand aan het onderzoek was via de Werkgroep Monitoring informatie opgevraagd over de meest geschikte tijdstippen en weersomstandigheden voor het waarnemen van hazelwormen.

Volgens die informatie vormt de tweede helft van de middag bij geheel bewolkt broeierig weer de meest gunstige voorwaarde voor het waarnemen van hazelwormen. De hierboven vermelde waarnemingen vonden inderdaad plaats onder de beschreven optimale omstandigheden!

Los van de monitoringroute werd nog één andere waarneming op Kampina bekend. Op 27 september werd door mensen van de STOAS (Stichting Onderwijs Agrarische School) uit Den Bosch een hazelworm gezien tegen de sloot langs de Nianadreef.

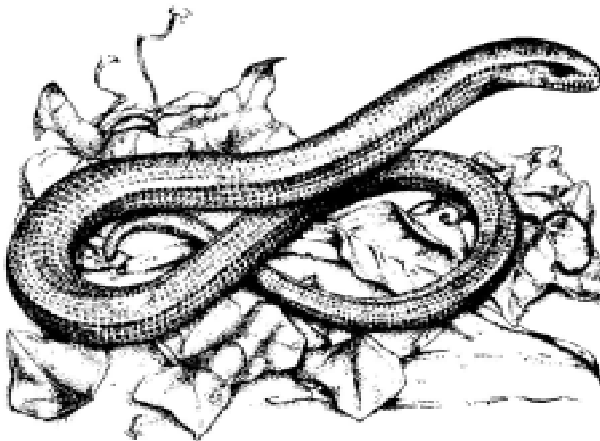
Overige ervaringen

Het gedeelte van Kampina tussen de Beerze en de Heiloo, waar de route zich bevindt, is al sinds jaar en dag niet opengesteld voor publiek, met name omdat zich hier de kwetsbare blauwgraslanden bevinden. Er loopt wel over de gehele lengte een pad door dit gebied, dat alleen in het kader van het beheer gebruikt wordt, zoals ten behoeve van maaien en afvoeren van hooi uit de

Foto: Edo Goverse

genoemde blauwgraslanden. Uit voorzorg werden alle plaatjes op een zodanige plaats gelegd, dat zij vanaf dat pad niet zichtbaar waren. Desondanks werden tal van onregelmatigheden geconstateerd: enkele plaatjes verdwenen, plaatjes werden verplaatst of omgekeerd en eenmaal werd een krant aangetroffen onder een plaatje. Ook aan de platgetreden vegetatie was te zien, dat er regelmatig personen een bezoek brachten aan de plaatjes. Het spreekt vanzelf, dat dit soort zaken het onderzoek negatief beïnvloeden. Ook andere sporen duiden erop, dat het pad door het gebied zeer frequent gebruikt werd, in weerwil van de verbodsborden. Weliswaar zijn er in de loop van het jaar aan de ingangen nieuwe hekken en aansluitend prikkeldraad geplaatst, maar

die blijken in de praktijk zeer gemakkelijk passeerbaar te zijn.

Conclusie

Hoewel er slechts enkele hazelwormen aangetroffen werden, blijkt de uitgezette plaatjesroute effectief te zijn om de aanwezigheid van hazelwormen vast te stellen. De enkele bij wijze van experiment gebruikte houten plankjes zijn waarschijnlijk minder geschikt voor dit doel. Daarnaast bleken enkele plaatjes minder gunstig gelegen te zijn in een te hoge vegetatie of wegens een teveel aan beschaduwing. Op deze punten zal de route aangepast worden door een aantal plaatjes over korte afstand te verplaatsen. Daarnaast zal bekeken worden of de route uitgebreid kan worden met een nieuw traject. Daarvoor komen in aanmerking het verder zuidwestelijk gelegen deel van de Smalbroeken, de omgeving van Balsvoort en de noordflank van het Beerzedal op de overgang naar de heide. Aan de beheerders van Natuurmonumenten zal gevraagd worden het toezicht op dit gebiedsdeel te intensiveren teneinde het frequente illegale bezoek terug te dringen.

HAZELWORM MIJDT HETE DAKPANNEN

In Einde Gooi ligt een traject met 46 dakpannen waar Edwin Terlouw de hazelworm inventariseert. Hij verzamelt ook allerlei weerkundige gegevens, zie *Nieuwsbrief Meetnet Reptielen* 35. Edwin liet ons weten dat de kans om een

hazelworm onder een dakpan aan te treffen dit jaar (2006) veel geringer is dan vorig jaar. Volgens hem heeft dit alles met de weersomstandigheden te maken. 2005 had een natte zomer, de luchtvochtigheid in de schuilplaatsen, onder de pannen dus, was toen hoger dan dit jaar het geval is, en de grondtemperatuur onder de pannen was meestal geschikt voor de hazelworm, namelijk tussen 18 en 21°C. Beide factoren zijn van belang. Deze zomer is gortdroog en heet, ook onder de dakpannen. Hazelwormen gebruiken ze niet. Edwin denkt niet dat het aantal hazelwormen in Einde Gooi afneemt, maar dat ze andere vochtiger plekken opzoeken.

*Deze drie
hazelwormen
vond Bastiaan
Walpot
gezamenlijk
onder één
plaatje liggen.*

